

OVER ENGELEN GESPROKEN.

door Jurjen Beumer.

1.

Er is de laatste tijd veel belangstelling is voor uitspraken van IKON-dominiee Hans Stolp. Hij heeft in een aantal boekjes dingen naar boven gehaald die voor heel veel mensen uiterst aktueel zijn, en waarvoor in de kerk nauwelijks aandacht is. Het gaat over zgn. VERLICHTENDE ERVARINGEN. Wat dat zijn kunnen we het beste door iemand zelf laten vertellen:

'Ik wil jullie wat vertellen, iets wat mijn hele leven veranderd heeft. Het gebeurde bij een auto-ongeluk. Een plotselinge klap, en ik was bewusteloos. Maar wat ik toen beleefde zal ik nooit vergeten. Ik zweefde buiten mijn lichaam en iemand, een lichtende gestalte, kwam me tegemoet. Hij zei, zonder woorden, maar zo, dat ik het direkt begreep: "Je mag kiezen, met mij verder gaan, of terug. Maar als je teruggaat, dan is het om een taak te vervullen, die nog onaf is." Ik voelde me zo gelukkig, en er was zoveel vrede en harmonie, dat ik niets liever wilde dan met hem meegaan. Maar toen dacht ik aan de taak die nog onaf was, en ik besloot om terug te gaan. Toen werd ik wakker in de ambulance. Het is een aantal jaren geleden gebeurd. Maar die ervaring heeft mijn hele leven veranderd.' 1.)

Velen van ons hebben wel eens een dergelijk verhaal gehoord. Mensen die op het randje van de dood een groot wit, zuiverend licht hebben ervaren. Een ervaring die bepalend zal worden voor hun hele verdere leven. Maar niet alleen bij een bijna-dood-ervaring (BDE), ook op zeer beslissende momenten in iemands leven (vooral tijdens crises) schijnt het vaak voor te komen (onderzoek in de VS, een op de twintig!) dat zo'n lichtende gestalte zich aandient.

Hans Stolp aarzelt niet om dergelijke verlichtende ervaringen 'engelen' te noemen. Hij zegt: 'In de bijbel worden boodschappers van God engelen genoemd. Daarom zou ik de gestalte van licht, die in zoveel ervaringen van mensen een rol speelt, een engel willen noemen. Die engel, dat kan Christus zijn. Waarom niet? Maar God heeft meerdere helpers. Maar of het Christus is, of een van zijn vele helpers, schokkend blijft het besef, dat Hij en zijn helpers op zo'n direkte wijze bij ons leven betrokken zijn en daarin meelevend.' 2) Wat hiervan te zeggen?

2.

Allereerst is het denk ik zaak, heel goed naar onszelf te luisteren. Naar onze eigen ervaringen in de omgang met God. Is hij/zij degene die altijd ver weg is? Of zijn er momenten in ons leven dat we iets van NABIJHEID hebben ervaren? Dat hoeft niet zo 'verlicht' te zijn als de voorbeelden van zoeven, maar toch nabijheid, intimiteit, een WETEN dat ons menselijk leven en onze planeet aarde gedragen wordt door IETS GROTERS DAN WIJ ONS KUNNEN VOORSTELLEN. Ons leven als deel van het geheim 'God'. Een verrassend geheim dat nog heel veel voor ons in petto heeft.

3.

In de tweede plaats zou ik willen zeggen dat we die verlichtende ervaringen volstrekt serieus moeten nemen. Kerkelijke gemeenschappen met hun eeuwenoude geloofsLEER, waar min of meer in staat hoe je MOET geloven, hebben de neiging de leer te verheffen boven de levende ervaring. Stolp vertelt hoe veel mensen hun verlichtende ervaring voor zichzelf houden, er niet over durven praten ... de dominee zal toch wel weer zeggen dat het 'heidens' is, of dat je teveel naar het 'zwarte gat' hebt geluisterd. Het is denk ik goed om te zeggen dat deze ervaringen MOGEN in de kerk, dat het in deze tijd dat gezichten niet talrijk zijn (1 Sam. 3:1) wel eens noodzakelijk zou kunnen zijn voor de kerk. Er is een groeiend aantal mensen die zich in de kou voelen staan. Laten we dat niet onderschatten, ook pastoraal niet. Minstens moet de kerk met deze mensen in gesprek gaan, of ze nu in of buiten de gemeente vertoeven.

4.

Dat brengt ons op het derde punt, want diezelfde leer, hoe star ze soms ook uitgelegd wordt, kan ons ook behoeden voor UITGLIJDEN. Want we betreden met deze inzichten een uiterst ingewikkeld terrein. Er gebeurt zoveel tussen hemel en aarde, veelmeer dan wij vermoeden. Voor je het weet verdwaal je en ben je in de macht van een kwade geest, echt die bestaan ook en zijn zeer reeel aanwezig. Laatst nog kwam een jongeman achter adem bij ons in het AanloopCentrum. Zijn broer had een vriendin uit een Oosters land en nu was er door haar familie een vloek over hem uitgesproken. Waarom wist hij niet. Wel zag hij dat zijn broer helemaal wegwijnde. 'Of dat kon, zo'n vervloeking?' vroeg de jongeman. Stille kracht, demomen, okkulte wijsheden, worgengelen, mysterieën, sterrebeelden; en noemt U maar op, echt het gebeurt. Dan verdwijnt de mens en wordt een speelbal op van het duistere en dreigende lot. Dan is de godheid een eisende 'satan' die de onderdanen wil knechten en opzet tegen de goede engelen. Jazeker, het spel van donker en licht wordt in volle ernst gespeeld. En er vallen slachtoffers, letterlijk geslacht als offer. Ook deze kwade krachten moeten we volop serieus nemen. Inderdaad, je kunt uitglijden als je je te ver van het bijbelse denken verwijderd. Immers, vooraf aan het scheppende Woord (Genesis 1) is er chaos, donkere wateren over de vloed.

5.

En hiermee komen we aan het vierde punt, dat namelijk het spreken over engelen als vreugdevolle boodschappers van De Eeuwige nooit losgezien kan worden van de bijbelse boodschap. In de bijbel wordt die worgende satan de kop vermorzeld; dat wil zeggen, er blijven nog de kwade krachten die ons leven ruïneren (oorlog, honger en geweld) maar ze hebben niet meer het laatste woord. Dat laatste woord is in de bijbel aan Degene die ook het eerste woord sprak. De Schepper, Hij of Zij die de alfa en de omega genoemd wordt, de eerste en de laatste letter van het alfabet, het begin en het eind. Het is binnen dit kader van de Eerste en de Laatste dat de engelen volop meedoen. Ons woord 'engel' (angel) komt zelfs van het bijbelse 'angelos'; boodschapper van God, bode, heilbode, bringer van goed nieuws.

In de kerstverhalen is het vaak de engel die vastzittende situaties doorbreekt. Het is net of God er een extra schepeje bovenop gooit, omdat zijn mensen toch-wel-weer-niet zullen geloven ... dat Elizabeth zwanger wordt ('ik ben een oud man en mijn vrouw is op hoge leeftijd gekomen' 1:18) En met 'engelen-geduld' gaat God verder op dit spoor van de onmogelijke mogelijkheid en stuurt zelfs zijn hoofdenel Gabriel als Maria hoort dat ze zwanger zal worden ('Hoe zal dat geschieden, daar ik geen omgang met een man heb?', vraagt ze vertwijfeld in 1:34).

6.

We moeten ons voorstellen dat in die bijbelse tijd, onder invloed van allerlei godsdiensten rondom Israel, men dit allemaal heel letterlijk zag. Mensen voelden zich echt een onderdeelje van een heel groot universum waarin allerlei geheime krachten speelden. In onze 'moderne' tijd is dat universum leeg, ontgoddelijkt. Ook God is ver weg is de ervaring van velen. Engelen? Ach, dat zijn alleen nog maar witte gipsen poppetjes met trompetjes op het orgel in de Grote Kerk. Engelen in de bijbel? Dat is toch beeldspraak, symboliek, dat kan toch niet meer in onze tijd? Maar is dan de tegen-vraag van o.a. Hans Stolp. Is het echt zo potdicht tussen God en mens? Laat de Eeuwige dan echt nooit iets horen? Moeten wij dan wachten tot we dood zijn om God te ontmoeten? (alsof we daar dan geen moeite mee hebben?)

7.

Toch kunnen we konstateren dat de engel geen randverschijnsel is in de bijbelse verhalen. We zien dat de engel in het bijbelse taalgebruik a.h.w. een tipje van de sluier van Gods geheim oplicht. Als engelen aanwezig zijn dan vindt er een doorbraak in vastzittende situaties plaats. Engelen zijn een soort toneelknechten van God. Achter de schermen arrangeren ze in opdracht van de Eeuwige de geboorte van Jezus. Ze verzorgen de decors die uw en mijn leven elke dag een beetje kleur geven. Ik zie dat alles heel speels en vrolijk, geinig. Ook wij krijgen zo nu en dan een duwtje in de rug. Je ziet het weer 'even' zitten, je kunt weer vooruit, je 'bescherm'-engel, en maar al te vaak is dat een mens, heeft je een schouderklopje gegeven. Bijgeloof? Welnee, de engel maakt van uw en mijn leven een gedicht en brengt ons aldoende opnieuw in de buurt van Jezus. Moeten we engelen dan symbolisch zien? Ja ook. Die verlichtende ervaringen die veel mensen hebben laten we staan. Soms kan God blijkbaar heel dichtbij komen in een mensenleven. Deze getuigenissen kunnen ons dan tot troost en steun zijn. En wie weet is Zij morgen op die manier als een zee van licht bij U of bij mij. Maar, 'engelen' in

de bijbel is ook een manier van spreken, een bepaalde verteltrant, op de manier van een sage, een legende of een sprookje. Maar dan wel heel serieus, want u weet dat bijvoorbeeld een sprookje meer waarheid kan bevatten dan onze werkelijkheid kan verdragen. In die zin zijn engelen niet werkelijk, maar wel waar. Zoals een goed schilderij via de fantasie van de kunstenaar als het ware waarheid toevoegt aan datgene wat we met het blote oog zien. Vincent van Gogh is hier een voorbeeld van; hoe hij bijvoorbeeld in het gezicht van mensen de armoede uit zijn dagen weergaf. Hij voegde 'liefde' toe aan de rauwe werkelijkheid.

8.

Een keer echter is het gebeurd in onze menselijke geschiedenis dat werkelijkheid en waarheid samenvielen. Dat gebeurde in de kerstnacht. Daar moest dan ook een heel leger van engelen aan te pas komen; 'en plotseling was er bij de engel een grote hemelse legermacht' (Lk. 2:13). Zo licht is het sindsdien nooit meer op aarde geweest. Nooit meer? Jawel, ik kom ze wel eens tegen. Engelen-van-mensen, mensen 'met iets in hun hoofd dat lichtgeeft' (Oosterhuis in het lied 'Hoe ver te gaan').

Een opmerkelijke blik, een troostend woord, een ferme stap, een neen tegen de oorlog in Irak, open mensen, vrije mensen, alsof zij zomaar het licht van God doorlaten. Hen noem ik 'engelen', bodes van geluk en heil, vrienden en vriendinnen van Jezus. Ik zie ze vaak, ik zie ze aanwezig in het verborgene van vele ogen, ik voel ze op de bodem van onze ziel.

noten:

1) Hans Stolp, Dichterbij dan ooit... Over verlichtende ervaringen, Baarn 1990, blz 11

2) idem blz. 28

zie ook:

-R. Boon, Over de goede engelen, of, De ontmaskering van een pedant ongelof. 's Gravenhage 1983

-J.J. Suurmond, Engelen en demonen: exegetisch-theologische en pastorale notities, IN: Ger. Thel. Tijdschrift (GTT) van nov. 1990

(Jurjen Beumer is hervormd predikant voor Sociaal Basis Pastoraat in Haarlem)